

Ренат Беккін

Віровідступник

(переклад Адила Ібрагімова)

Все почалося з того, що матінка Євдокія відлучила отця Сергія від ложа й від столу.

Я вінчалася з однією людиною, а теперича переді мною зовсім інша! Поганий ти! Бісами одержимий! - голосила паніматка, не шкодуючи голосу.

Так дружина ж ти мені перед Богом, - спробував було заперечити отець Сергій, покірно простягнувши руки до дружини яка розійшлася не на жарт.

Ти Бога-То не поминай, Антихрист! Осоромив ти нас, панотець, на весь світ Божий осором-и-в! - продовжувала голосити матінка Євдокія, поки, нарешті, хрестячись і голосячи, не вибігла з хати. Незважаючи на свій давно вже не репродуктивний вік, попадая здавалася деяким мешканцям села досить цікавою жінкою: сивина поки не дуже докучала їй, а шкіра матінки Євдокії напевно викликала б заздрість у її міських одноліток. Ледь помітні зморшки анітрошки не шкодили їй повній, часто усмішливої фізіономії.

Але останнім часом матінці Євдокії було не до жартів. Спочатку вона, як і інші сільські мешканці, не відразу зрозуміла, що мав на увазі отець Сергій, коли на парафіяльних зборах повідомив усім про прийняття їм ісламу або, як виражаються не дуже культурні обивателі, - магометанства. «Не інакше, як прийняв панотець зайвого або телевізору надивився», - говорили, посміюючись, у селі. Те, що отець Сергій і не думав жартувати, підтвердив прибулий у село в терміновому порядку із сусіднього Фарісеєва благопристойний ⁽¹⁾ – отець Савелій.

Наступного дня після гарячого виступу панотця Савелія, що більше нагадував проповідь часів Ричарда Левине Серце, ніж слова пастиря початку ХХІ століття, все село перестало раптом поважати отця Сергія. Кожний тепер прагнув будь-яким доступним способом виявити йому свою зневагу. Баби, углядивши його хрестилися, пошепки вимовляючи лайки, якщо були одні, і голосно, якщо були при своїх мужиках. Мужики - ті теж хрестилися й, презирливо спльовуючи, шукали очами інший бік вулиці.

На настійну вимогу матінки Євдокії отець Савелій абсолютно безкорисливо окропив їх з отцем Сергієм убогу п'ятивіконну хатинку - найстаріший будинок у селі - святою водою, приділивши першочергову увагу їхньому подружньому ложу. Під час цієї процедури отець Савелій кілька разів громко чхав, після чого незмінно осіяв хрестом свій величезний рот і пояснював матінці Євдокії (начебто вона сама цього не знала), що це біси, що влаштувалися в їхньому будинку за грубкою, не дають йому гідно завершити святу справу.

Сам же отець Сергій, поки в його будинку на повний хід велася боротьба з поганню, усамітнившись, мовчальником сидів на березі Волги й щось писав у розташованому в нього на коліні блокнотику. Пузатий старий з великою сивою бородою, у якій іноді застрягали випадкові гілочки й листи, він був би схожий на гнаного співгромадянина мудреця, якби не блиск по-хлоп'ячому неспокійних карих очей, які бувають у такому віці хіба що в південних народів. Утікши від людського презирства, отець Сергій записував у товстий блокнотик свої думки, що не відпускали його ось вже багато місяців і настійно вимагали паперу. За цим заняттям і застав його, нарешті впоравшись, не без допомоги матінки Євдокії з бесівським поріддям отець Савелій.

- Що, рятувати мене прийшов? - кинув, угляdivши отця Савелія, отець Сергій.

- Прийшов, - статечно відповідав отець Савелій. Незграбний велетень, що дивився на людей своїми по-слонячі добрими й разом з тим втомленими очами зі зморщечками, - такий був двома словами отець Савелій. Його грубе обличчя деякі вдовиці Фарісеєва вважали еталоном чоловічої краси.

- Даремна праця, панотець, - без будь-якої іронії вимовив отець Сергій.

- Добре, - погодився отець Савелій. - Будемо вважати, що я тут не заради тебе, а заради матінки Євдокії. Заради дякона, що після твоєї заяви запив і так залишився в такому стані.

- Ну, що ж ти мовчиш, Петровичу?

- Сідай поруч.

Вони були знайомі більше двадцяти років, і тому з повним правом іменували один одного, як було заведено, - по по батькові: Петрович і Андрійович.

Отець Савелій трохи забарився, потім поспішно перехрестився й сіл трохи поодаль від свого колишнього колеги й друга, немов боячись зачепити його навіть краєм одягу.

- Эх, Петрович, - у погляді отця Сергія видний був не докір, а скоріше розчулення. Так дивляться батьки на своїх, загралих в присутності гостей діточок.

- Так я тобі от що хочу сказати, - отець Савелій замовчав.

- Ти вже все сказав напередодні парафіянам, - неупереджено помітив отець Сергій. - Твій виступ був кращим зразком антихристиянської пропаганди.

- Не тобі читати мені проповіді! - запалився було отець Савелій.

- Так, мабуть, що я тепер буду позбавлений цього задоволення.

- Все жартуєш, Андрійовичу! Ти про душу свою краще подумай!

- Думав, багато думав я, дорогий Петрович. Саме у цьому дорікнути ти мене не можеш.

- Це не ти думав, а біси за тебе думали й нашіптували тобі, - підбадьорившись, знову підняв голос отець Савелій.

- Петрович, знову ти за своє! Скажи чесно, що ти від мене хочеш?

- Щоб ти перестав валяти дурня й повернувся в лоно церкви! - випалив благопристойний.

- Навіщо?

- Тому, що настав час позбутися від своїх оман і повернутися до єдино щирої віри, - промовивши ці слова, отець Савелій навіть виправив статуру.

- От саме щодо істинності-то в мене, Петрович, великі сумніви. Якщо бажаєш, я отут свої думки із цього приводу в блокнотику виклав. Можу дати тобі ознайомитися.

- Тю на тебе, - отець Савелій неймовірно швидко піднявся зі свого місця, обтрусився від трави й репія. Але блокнотик все-таки взяв. - Даю тобі три дні строку. Не одумаєшся - нарікай на себе. Не дам я тобі, Богом клянуся, тут життя. Винищу, як нечисту силу!

- Не клянися, Петровичу! Тим паче такими речами. Недобре це...

Минула доба. Поневолений бісами отець Сергій і не думав каятися, а благопристойний тим часом покотив у місто, захопивши із собою блокнотик, що дав йому отець Сергій. Треба було порадитися із владикою, що робити з непотрібним священиком-бунтарем, поки випадок не опинився доступний широкої громадськості.

А отець Сергій залишився в селі. Тепер він не таячись ні від кого, навіть від власної дружини, справно читав п'ять призначених намазів дома, або на своєму улюбленому місці біля Волги, де проводив більшу частину часу. В один з таких моментів матінка Євдокія забігла в хату, перехрестилася, згребла в оберемок всі образи, запхала в сумку свої пожитки, і поскакала городами до баби-матері, у якої жила з тих пір, як отець Сергій відрікся від православної віри.

Між тим, все село продовжувало обходити стороною будинок «зрадника християнської віри», як висловився у своєму виступі після прибуття благопристойний. Отця Сергія така зневага власної персони анітрошки не гнітила: із прийняттям іншої віри в нього знайшлося настільки багато справ, скільки ніколи не було в роки його священства. Йому тепер було не до порожніх розмов «за життя» з не завжди тверезими жителями села. Однак дехто в селі був іншої думки.

Одного разу увечері два очманілих сільських мужики Ничипір й Павло, які не вживали хіба що в сні, у черговий раз приклалися до пляшки й поперлися до

будинку отця Сергія, маючи намір прочитати йому «свою проповідь», гарячіш тієї, що вимовив отець Савелій. Перша перешкода на шляху - ріденький дірявий паркан - медведеподібний Ничипір зніс, не відриваючись від горлечка пляшки. Але із другою перешкодою виникли проблеми. На шляху в Ничипора з Павла замітався з гавкотом Бородавко - двірський пес, що служив отцеві Сергію майже сім років. Побачивши, що непрошені гості не розуміють нормальної мови, Бородавко перестав гавкати й гризгув одного з них - здається, Павла - за ногу. Не довго думаючи, п'яниця схопив перший камінь, що попався, і зашиб інтелігентного пса.

Але відданий Бородавко встиг таки врятувати хазяїна: своїм жалібним гавкотом він підняв на ноги півсела - до будинку колишнього пастиря збігся народ. Усі стовпилися біля поваленого паркану, не наважуючись наблизитися до самого будинку. Крім сусідки отця Сергія- баби Наташи - єдиної в селі живої істоти, що продовжали спілкуватися з отцем Сергієм після виступу отця Савелія.

- Перехрестися, стара, - кричало їй у слід все село, коли вона своєю качиною ходою стала підніматися на ганок. У відповідь баба Наташа лише махнула рукою. Через пару хвилин вона знову з'вилася на ганку, тримаючи за шкірку двох розкислих мужиків, примовляючи: «Ах ви, суч'ї діти! Він же синочка й доню моїх хрестив!».

- Дивно, що про це тут ще хтось пам'ятає, - подумав сидячи на підлозі й витираючи кров з носа, отець Сергій. За роки свого багаторічного лагідного служіння він охрестив півсела й обвінчав добру половину. А потім третину від цієї кількості відспівав своїм чудовим баритоном.

І от тепер всі ці люди якось раптом забули про це. Добре, припустимо, він втратив ту благодать, якою володів, будучи священиком. Але як же бути з тими повінчаними, відспіваними, хрещеними й причащеними жителями села за весь останній рік? Адже саме стільки він носив у собі паростки нової віри, що змушувала його засумніватися багато в чому з того, що він робив, поки, нарешті, не настав момент оголосити про своє непросте рішення всьому селу? Виходить, що все, що він робив за цей рік, необхідно визнати недійсним? Отець Сергій на мить уявив, який піднявся б переполох, якби він оголосив, що був таємним мусульманином майже цілий рік. Непогано звучить: панотець-мусульманин! Гірше нехрещеного попа Лескова.

Хотів сказати про це, але не сказав. Людей шкода. Вони-То хіба винні: роблять, як панотець сказав, - от вам і вся віра...

Після випадку з Павлом і Ничипором у житті отця Сергія нічого не перемінилося. Він справно вставав на ранковий намаз. І більшу частину дня проводив у вивченні книг, що були в нього, - тих, що не встигли відшукати й знищити мати Євдокія й отець Савелій. Була в отця Сергія маленька комора, у якій він раніше нишком від попаді зберігав наливочку й запіканочку. Тепер же комора була пристосована під книгосховище.

Жителі села не помітили ні злості, ні гніву в його неспокійних карих очах. Отця Савелія не було вже чотири дні, і поступово всі звикли до дивацтв і пісень отця Сергія, - як називала баба Наташа намази.

Зусилля духовних осіб області приховати інформацію про священника-ренегата не увінчалися успіхом. Дуже скоро отець Сергій перетворився в місцеву зірку, і в село стали навідуватися гості - прочани, як кликала їх гостинна баба Наташа. Кажуть, хотіли навіть із федерального телебачення приїхати, але архієпископ зателефонував митрополитові, митрополит зателефонував патріархові, а патріарх зателефонував президентові, і телевізійників завернули з півшляху.

Інша справа - заїжджі гості. Цікавість нічим не зупиниш. Більшу частину візитерів отця Сергія становили зівачи, що моталися по області в пошуках сезонних заробітків, та журналісти жовтої преси. Отець Сергій терпляче приймав гостей, вислухував їхні дурні питання й іноді навіть знаходив потрібні слова, щоб всі залишилися задоволеними.

На п'ятий день після від'їзду благопристойного на порозі хати отця Сергія з'явилася охайно одягнена людина з повним доглянутим обличчям та рудою пещеною борідкою, у якому, незважаючи на світський костюм, отець Сергій відразу впізнав духовну особу.

- Мир Вам, - не упевнено вимовив гість.

- І Вам мир, - здивовано відповідав отець Сергій.

Притаївши цікавість, отець Сергій запросив гостя ввійти.

- Дуже до речі Ви прийшли, я саме обідаю. Приєднуйтеся! - після втечі матінки Євдокії отець Сергій відкрив у собі талант кулінара й був радий, що хтось, нарешті, зможе оцінити його вміння

- Якщо дозволите, не відмовлюся, - чесно зізнався гість. - З дороги трохи зголоднів. Але я до Вас не голіруч. От на ринку халву до чаю придбав.

- Що ж, халва - це добре, - обрадувався ласунка отець Сергій.

- Про Вас багато хто каже, - почав гість.

- Авжеж, - отець Сергій сумно посміхнувся. - Я навіть здогадуюся, що говорять. Ви, схоже, теж прийшли мене перестерігати? Дарма, колега, - вибачте, - колишній колега!

- Ні-ні, - перебив його незнайомиць, - перестерігати Вас я якраз не хочу, та й не маю на це ніякого права. Я так і знав, що Ви відразу вгадаєте, хто я. Я священник з Липецька, отець Михайло.

- Добре, отче Михайло, - знизав плечима отець Сергій. - Тоді чим можу служити?

- Я підтримати Вас приїхав.

- Підтримати?! - отець Сергій ще більше здивувався.

- Так, підтримати, - вже не так упевнено відповідав отець Михайло.

Гість не був схожий на людину, яку привела цікавість. Зважаючи на все, йому й так вартувало великих зусиль прийти до нього.

- Що ж, спасибі на доброму слові, - відповів отець Сергій й відразу ж відчув безглуздість вимовленої ним фрази.

- Бачте, я сам вже досить давно вивчаю іслам і... – отець Михайло опустил очі ... і дійшов висновку, що іншого шляху, крім шляху в Єдинобожжя, в адекватної сучасної людини бути не може.

Отець Сергій якийсь час мовчачи дивився на гостя, потім підвівся і, швидко наблизившись до нього, обійняв його за плечі.

- У такому випадку, дозвольте привітати Вас із поверненням у Єдинобожжя!

- Ні-ні, - захвилювався отець Михайло, легонько відстороняючи отця Сергія, - почекайте мене вітати. Справа в тім, що цей останній крок, тобто прийняття Єдинобожжя, я саме й не зробив.

- Що ж Вам заважає? - запитав отець Сергій, але відразу згадав, як не зважувався зробити теж саме цілий рік, і замовчав.

- Розумієте, я як тільки довідався про Ваш вчинок... героїчний вчинок так-так, героїчний... я відразу вирішив приїхати. Я був на єпархіальній раді. Знали б Ви, що там діялося. Содом і Гоморра! Готуйтеся, Вас будуть поливати брудом, принижувати. Але Ви не звертайте на них уваги. Це люди з мисленням Середньовіччя. Вони живуть поняттями епохи феодалізму: свій - чужий. Якщо хтось виходить з-під їхньої влади, вони починають викидати на нього багнюку.

Я й не тільки я - ще кілька наших колег говорили мені про це - ми захоплюємося Вашим вчинком. Навіть отець Савелій, якому Ви дали свій блокнотик, і яким він з піною в рота тряс перед архієпископом, - він все зрозумів, як мені здається. Його біда в тому, що він такий самий, як і багато наших колег: лише одиниці вірять у Господа, інші просто роблять свою роботу. Він там усіх намагався нацькувати на Вас.

- Бог йому суддя, - поблажливо посміхнувся отець Сергій. - А Вам я б все-таки не радив баритися з вибором, як у свій час, каюся, робив я. Тільки Аллагові Всевишньому відомо, що відбудеться з нами в наступний момент.

- Можливо, мої слова здадуться Вам смішними, але я боюся, що так і не зроблю цього важливого кроку.

- Чому ж?

- Зрозумійте, я вже не молодий, і нічого більше не вмю робити, як хрестити, відпівати, вінчати, сповідати.

- Тобто, Ви боїтеся привселюдно оголосити про прийняття Вами ісламу, щоб не втратити роботу? Ви уявляєте собі, як важко Вам буде працювати священиком, будучи мусульманином? Повірте моєму досвідові, це надто важко.

- Напевно, Ви праві. Але дослухайте мене, будь ласка. Втратити роботу - це ще півбиди. Куди страшніше стати ізгоєм. У мене племінник є - Миколка. Студент. В університеті вчиться на історика. Дали йому там вивчати арабську мову. Безбожник, треба сказати, був незмірний. Як я з ним не боровся, не міг змусити його не те щоб у церкву ходити, людям гидоти не робити. І от відбулося з ним перетворення, на зразок того, що трапилося із Савлом. Поїхав він у Єгипет на стажування. Крім нього, було там, у Каїрському університеті, з Росії чоловік п'ять. У тому числі, дві дівчини. За однією з них мій Миколка вирішив позалицятися. А та замість того, щоб відповісти взаємністю, стала гуляти з арабом - власником кафе. Спробував Микола до іншої підкотити, але спізнився: та теж знайшла собі гарячого хлопця з місцевих.

Загалом, повернувся мій племінник звідти спіймавши облизня, злий як чорт, і затаїв ненависть до ісламу й мусульман, а через цю своє ненависництво став скрізь всім казати, що він - православний. Завів собі Живий Журнал, став туди всяку гидоту про іслам писати. А батьки були задоволені: нарешті їхній Микола до віри прийшов. Дарма я намагався пояснити їм, що до Бога через заперечення чогось і через ненависть не приходять.

Незбаром з'ясувалося, що вся Миколкина віра постає від його самотності, - сексуальної, тобто. Чим менше любили його дівчата, - тим більше він кричав на всіх кутах, що він - православний, і тим більше він ненавидів іслам, тому що й у Росії багато хто з тих, на кого падав його погляд, зустрічалися з мусульманами, не звертаючи на нього ніякої уваги.

Одного разу, коли всі в нашій будинку вляглися, я вирішив з ним відверто по душах поговорити - як ми раніше неодноразово робили. Зайшов я в його кімнату, зізнаюся, забув постукати й бачу: сидить Микола за комп'ютером повністю голий і дивиться... соромно навіть говорити... фільм про злягання жінки із собакою й рукоблудить.

Я йому кричу: «Що ж ти робиш, кобель?», а він підвівся на весь зріст (відгодували здорованя), - навіть штани не надяг, - показав мені свій кулачище й сказав: «Скажеш кому - тобі ж гірше буде». А я, зізнатися, тоді вже став захоплюватися читанням книг про іслам і деякими своїми думками необачно ділився з Миколою, - він же в цьому як арабіст більше мене розуміти повинен.

Отож тепер Микола вирішив це проти мене використовувати. Шантажувати, чи що. Мовляв, якщо про мене розповіси, так і я про тебе таке

твоєму начальству скажу, що тобі після цього тільки й залишиться, що повіситися. От і вся історія.

- Вашої історії позаздрив би старий Фрейд, брате Михайло, - покачав головою отець Сергій. - Ви дозволите називати Вас так?

- Так, звичайно.

- І що, так і живете із племінником?

- Так і живемо. А куди подітися? Батьки нависили його на мене. Вони в іншому місті живуть. Ось він у мене і знаходиться. Я, зізнатися, до Вас тайкома від нього приїхав.

- І Вам не совісно, що якийсь молодий онаніст змушує Вас, розумну дорослу людину, тремтіти?

Отець Михайло нічого не відповів...

Тільки після його відходу отець Сергій зрозумів, як важливий був для нього візит цієї людини. Виходить, не самотній він у своєму виборі. Виходить, є такі ж, як він, що сумніваються, шукаючи й знаходячі. Ось прийшла до нього людина, прийшла здалеку підтримати його, хоча й сам потребує підтримки, а він замість того, щоб сказати йому слова розради, налетів на нього з дурними питаннями.

Отець Сергій кинувся з хати. Куди ж він міг піти? На автобусну зупинку. Отець Сергій кинувся туди, але незнайомця там не знайшлося. Отець Сергій поспішив до крамниці, хотів було запитати дядька Миколу, що зустрівся на шляху, але згадавши про бойкот, що оголосили йому сільські жителі, тільки махнув рукою. Магазин був порожній. Незнайомець зник, немов його й не було.

Поблукавши по селу й наражаючись раз у раз на насторожені погляди жителів, отець Сергій ледь поспів до вечірньої молитви. Схиливши коліна, він молив Всевишнього простити його за пиху, за те, що відмовив своєму братові, що коливається в підтримці.

Було зовсім пізно, коли отець Сергій забрався на піч спати. Він вже майже заснув, коли в снігах почулося копирсання, начебто в хату намагалася пробратися якась тварина на зразок великої кішки. Після випадку із сільськими алкашами очікувати можна було всього. Та й улюбленого Бородавки тепер немає. Немає кому навіть голос у твій захист подати.

- Хто це? - пошепки запитав отець Сергій, шарячи в темряві в пошуках ліхтарика.

- Це я, дружина твоя перед богом Євдокія, - пролунав лагідний голос десь зовсім поряд.

- Дружина?! – отець Сергій зронив із трудом знайдений ліхтарик. - Ти ж пішла від мене!

- Чуєш панотець... я не знаю, як тебе тепер величати.

- Зви Сергієм, як колись.

- Як колись! Чуєш... Серьожа, я отут довідалася що вам... тобто магометанам... можна одружуватися на християнках. Так що ми, почитай, і не розводилися. Тільки посварилися трохи.

- Чого хочеш? – отець Сергій звисився долілиць, намагаючись у темряві розгледіти свою чи то колишню, чи то саму справжню дружину.

- До тебе на піч, - солодким голосом відгукнулася матушка, зринувши з мороку.

- Тьху ти! Баби є баби, - промурмотав отець Сергій і машинально перехрестився.

Дружина, витріщивши очі, дивилася на нього із захватом.

- Серьоженька, батюшка мій! Так ти, стало бути...

- Мовчи, нещасна! Спросоння я це...

- Спросоння?.. Шкода. А, може, все-таки повернешся назад?

- Назад?! Ні, не можу.

- Чому ж? Може, ти це через мене все затіяв? Розсердився на що, а?

- Не бійся, не через тебе. Коли йдеш назустріч Богові, звертати й тим більше йти назад не можна. Пам'ятаєш, у Євангелії, поки вірував Петро в Господа, ішов він по морю безперешкодно, а як засумнівався - каменем пішов на дно?

- Але ж це він до нашого Бога йшов, до християнського, а не до вашого... Аллагові.

- Бог єдиний, Євдокія. Мені шкода, що ти цього дотепер не знаєш.

- А отець Савелій...

- Ось і йди до свого отця Савелія, а мені дай відпочити, а то завтра фаджр⁽²⁾ просплю, - перебив її отець Сергій, обернувся на інший бік і зробив вигляд, що спить.

Матінка Євдокія вирішила не уточняти, що таке «фаджр».

Примітки

1. *Благопристойний* – священник, що наглядає за декількома церквами. У завдання благопристойного, крім іншого, входить, турбота про чистоту православ'я й релігійне виховання віруючих.
2. *Фаджр* – ранковий намаз.